

PRINÁŠAME INŠPIRUJÚCE PRÍKLADY, KTORÉ PREDSTAVUJÚ UNIKÁTNE PRÍRODNÉ, KULTÚRNE, HISTORICKÉ, TRADIČNÉ A RELIGIÓZNE HODNOTY, KTORÉ SÚ V SYMBIÓZE S UDRŽATEĽNÝM A ZODPOVEDNÝM CESTOVNÝM RUCHOM, S HODNOTAMI PRÍRODNÉHO BOHATSTVA A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA A S ROZVOJOVÝMI AKTIVITAMI.

Región Trentino a Geopark Adamello-Brenta

Región Trentino, čiže Tridentsko-Horná Adiža (tal. *Trentino-Alto Adige*), nazývaný aj Tridentsko-Južné Tirolsko (nem. *Trentino-Südtirol*), sa nachádza na severe Talianska a z hľadiska administratívneho členenia je jeho autonómnou provinciou.

Provincia bola súčasťou Rakúsko-Uhorska a až v r. 1919 bola pripojená k Taliansku. Za rakúsko-uhorskej vlády bol zaužívaný nemecký názov regiónu *Welschtirol* (Talianske Tirolsko), príp. *Welschsüdtirol* (Talianske Južné Tirolsko), alebo len *Südtirol*, čo znamená Južné Tirolsko, pričom sa toto pomenovanie vzťahuje k jeho geografickej polohe v južnej časti grófstva Tirolsko. Taliani túto časť grófstva tiež nazývali Južné Tirolsko (*Tirol Meridionale*). V regióne počas 1. svetovej vojny prebiehali ťažké boje, keďže sa nachádzal priamo na frontovej línii medzi Rakúsko-Uhorskom a Talianskom.

V rokoch 1919-1947 Tridentsko nazývali *Venezia Tridentina* (Tridentské Benátky). Miestne obyvateľstvo používalo názov *Trentino* len na označenie hlavného mesta (*Trento*) tejto provincie a jeho bezprostredného okolia. V súčasnosti sa už bežne používa názov Trentino (Tridentsko) pre celý región, ktorý v priebehu svojho historicko-geografického vývoja má v súčasnosti rozlohu 6 000 km² a počet obyvateľov okolo 550 tis. Spolu ho tvorí okolo 40 miest a dedín. Hlavné mesto je naďalej Trento (v slj. Trent, 122 tis. obyv.).

V západnej časti Trentina, medzi údoliami Giudicarie, Non a Sole a horstvami Rétskych Álp, sa nachádza *Globálny geopark UNESCO Adamello-Brenta*. Zároveň tento geopark patrí do Prírodného parku Adamello Brenta. Nadmorská výška sa tu pohybuje od 477 m do 3 558 m. Charakteristickým¹ znakom globálneho geoparku sú jednotlivé i spojené geografické oblasti, v ktorých sú lokality a krajinné útvary s medzinárodným geologickým významom manažované holistickým (celostným) konceptom ochrany, vzdelávania a udržateľného rozvoja. Prístup zdola nahor, ktorý spája ochranu s udržateľným rozvojom a zároveň zapája miestne komunity, sa stáva čoraz populárnejším.

¹ Zdroj: <https://www.unesco.org/en/igpp/geoparks/about>
03/2024

Do geoparku zasahujú dva masívy, a to *Dolomity Adamello* a *Dolomity Brenta*. Tieto masívy sa vyznačujú bohatou geodiverzitou a sú geologicky a geomorfologicky odlišné. Horniny Adamello (Obr. 1) sú kryštalické intruzívne a horniny skupiny Brenta sú vápencovo-sedimentárne (Obr. 2). V geoparku sú miesta, ktoré jasným a ukázkovým spôsobom svedčia o evolúcii zemskej kôry alebo o jej vplyve na vývoj života a človeka. Práve z tohto dôvodu sú súčasťou geologického dedičstva. Územie je charakterizované prítomnosťou tektonických hraníc medzi rakúskymi a južnými Alpami a prechodom troch štruktúrnych segmentov periadriatickej línie.

Obr. 1 Dolomity Adamello

Zdroj O. Slobodníková

Geologické jednotky sú svedectvom dlhého a zložitého geologického vývoja. Nachádzajú sa tu odkryvy hornín, minerálov, fosílií, pôdy a aj konkrétne formy reliéfu. Územie geoparku prešlo glaciálnou morfogenézou, ktorá významne premodelovala reliéf. Z ľadovcových foriem sú tu viditeľné morény, kary, trógy, plesá, arety a ďalšie útvary. Tiež sa tu nachádzajú formy riečného reliéfu, a aj krasové formy – škrapy, polja, kaňony, jaskyne, závrty, ponory, vyvieračky a ďalšie. Geodiverzita geoparku je spojená s biodiverzitou.

Bohatstvo a rozmanitosť flóry, vegetácie a fauny prírodného parku a geoparku Adamello-Brenta je v celom alpskom oblúku pozoruhodná. Prítomnosť dvoch rôznorodých masívov, Adamello a Brenta, s odlišnými geologickými vlastnosťami podporila prirodzený vývoj endemitov a charakteristických rastlín. Prejavuje sa tu

výšková zonálnosť vegetačných stupňov od údolí a horských svahov pokrytých rozsiahlymi lesmi až po alpské lúky, pustatiny, ľadovce a štíty bez vegetácie vo vysokej nadmorskej výške. Prírodný park a geopark Adamello-Brenta má zaujímavú faunu vďaka rozmanitosti svojho územia. V oblasti sa nachádzajú takmer všetky charakteristické rastlinné a živočíšne druhy Álp. Celá krajina má veľkú vizuálnu príťažlivosť.

Obr. 2 Dolomity Brenta a alpská vegetácia

Zdroj O. Slobodníková

Obr. 3 Udržiavané sakrálné stavby vo výške 2 000 m n. m.

Zdroj O. Slobodníková
03/2024

Prírodné zvláštnosti mali rozhodujúci vplyv na životy ľudí v tejto oblasti a táto interakcia podčiarkuje nerozlučné spojenie medzi ľudskými aktivitami a alpskou krajinou. Staroveké pastierske obydlia, vzácne historické artefakty, sakrálné pamiatky a kultúra miestnych obyvateľov hovoria o významnom kultúrnom bohatstve.

Geografická kompaktnosť údolí v oblasti Adamello-Brenta, životný štýl miestnych obyvateľov zodpovedajúci podmienkam a požiadavkám (niekedy drsného) horského prostredia a územia, spoločný pocit otvorených a pevných sociálnych vzťahov, identita v jednotlivých dedinských komunitách vytvorili v priebehu storočí spoločné formy samosprávy, produkciu miestnych výrobkov, služieb a rozvoj ekonomiky. Napr. *Valle di Sole* (Údolie Slnka, Slnčné údolie) sa vždy vyznačovalo bežnými administratívnymi a inštitucionálnymi formami. Obyvatelia v tomto údolí majú svoju typickú identitu, ale zároveň sú otvorení dialógu. Dnes miestni obyvatelia efektívne reinterpretujú kvalitu života, rešpekt ku krajine, tradičné hodnoty (čestnosť, statočnosť, spolupatričnosť, dôstojnosť, svedomitosť, úcta, poctivá práca), podnikateľské a kooperatívne sociálne vzťahy. Nachádzame tu príbehy a formy starodávnej fungujúcej spolupráce, ktoré sa vyznačujú občianskym cítením miestnych obyvateľov a prejavujú sa v dosiahnutých výsledkoch cestovného ruchu, regionálneho rozvoja a životného prostredia.

V súčasnosti je cestovný ruch v prírodnom parku a geoparku Adamello-Brenta hlavnou hospodárskou aktivitou miestnych obyvateľov, ktorým prináša živobytie a zvyšuje ich životnú úroveň. Aktéri pôsobiaci v turizme a geoturizme si veľmi dobre uvedomujú, že k tunajšiemu prostrediu musia pristupovať zodpovedne, relevantne a udržateľne. Napr. turistom ponúkajú návštevu lokalít bez infraštruktúry (bez lanoviek a vlekov), alebo návštevníkov prichádzajúcich autami do podhorských dediniek odkláňajú na parkoviská, ktoré nie sú spoplatnené. Avšak už za poplatok im z parkoviska poskytujú prepravu tourbusom (v lete) alebo skibusom (v zime, Obr. 4) na tie miesta, z ktorých môžu absolvovať ľahké, stredne ťažké či ťažké túry a v zime si zalyžovať.

Pre turistov je tu k dispozícii množstvo vyznačených trás, ktoré im umožnia vychutnať si úžasné výhľady, alebo sledovať abiotickú a biotickú časť prírody, vodopády, zrkadliacu sa siluetu štítov v jazerách (Obr. 5), či fascinujúci kontrast farieb lesov, ľadovcov a skál.

Obr. 4 Jedna zo zastávok skibusu

Zdroj O. Slobodníková

Obr. 5 Hladina jazera pôsobíaca ako zrkadlo

Zdroj O. Slobodníková

Prírodný park a geopark je tiež vhodným miestom pre vzdelávacie a výskumné aktivity s témami geológie, geomorfológie, geografie, ako aj na podporu zachovávanie kultúrnych a prírodných hodnôt, ktoré sa tu nachádzajú. Zachovávanie zvykov, historických a religiózných tradícií podporuje aj udržateľný cestovný ruch. Pod vedením aktérov z geoparku sa už organizujú viaceré spoločenské podujatia. Tiež využívajú modernú techniku, napr. na vizualizáciu procesov, ktoré prebiehajú pod povrchom i na povrchu Zeme, na vzdelávanie o tunajšej krajine, o neživej a živej prírode a o hospodárskej činnosti v minulosti a súčasnosti.

Zaujímavosti z pohľadu udržateľného cestovného ruchu:

- ♣ Nedotknutá krajina a krásne prostredie, úchvatné výhľady, kilometre turistických, cyklistických a lyžiarskych trás, história, kultúra, miestna gastronómia a vybudovaná infraštruktúra cestovného ruchu tvoria podmienky a potenciál udržateľného cestovného ruchu a rozvoja regiónu.
- ♣ Prírodný park a geopark nie je len pokladnicou krajinného, kultúrneho a prírodného bohatstva, ale je aj hybnou silou propagácie územia. Geopark získal dve uznania UNESCO za svoje geologické zvláštnosti. Dolomity Brenta boli vyhlásené za svetové dedičstvo a nachádza sa v nich globálny geopark UNESCO.
- ♣ Počas zimy premávajú v prírodnom parku skibusy na rôznych trasách do lyžiarskych oblastí. Prevádzkovatelia tým prispievajú k znižovaniu emisií z výfukových plynov a k zachovávaní priaznivého ovzdušia. Pre návštevníkov, ktorí majú skipass platný od 2 do 14 dní a platné sezónne skipassy, je služba bezplatná. Kyvadlová doprava skibusom umožňuje všetkým lyžiarom dostať sa do lyžiarskeho strediska bez stresu z parkovania (Obr. 4). To isté platí v lete prostredníctvom tourbusov, ktoré tiež premávajú na rôznych trasách.
- ♣ V priebehu tisícročí umožnila geografická poloha alpských priesmykov a dediniek migráciu ľudí a výmenu informácií, materiálov, technológií, umeleckých foriem a kultúrnych hodnôt. Došlo k väčšej spolupatričnosti, solidárnosti, vzájomnej podpore a súdržnosti medzi obyvateľmi, lebo si uvedomili, že ich dedinky sú čiastočne izolované hlbokými údoliami, a ak chcú prežiť, sú odkázaní na intenzívnejšiu spoluprácu. Pestrá kultúra, zvyky, obyčaje, tradície, nárečie, jazyk a architektúra dodnes pôsobia originálne a priťahujú nielen domácich návštevníkov, ale aj zahraničných.

- ♣ Včasná konverzia na kresťanstvo zapôsobila na obyvateľov hodnotami bratskej družnosti a túto oblasť charakterizuje kostolmi, zvoncami, posvätnými kaplnkami, krížovými cestami i prícestnými krížmi. Toto sakrálne bohatstvo sa uchováva, nielen v dedinách, mestečkách a údoliach, ale aj vo vyšších nadmorských výškach, kde je dostupnosť k nim, vzhľadom na vysokohorský terén, ťažšia.
- ♣ Vychádzajúc z osobitosti tohto územia, zamestnanci prírodného parku a geoparku ponúkajú vzdelávacie aktivity pre návštevníkov a hlavne pre žiakov škôl, ktoré sa nachádzajú v tunajších dedinkách, a tým žiakom prehlbujú poznatky o krajine, kultúre, histórii, prírode, tradíciách a vlastenectve.

Podľa Protokolu o udržateľnom cestovnom ruchu k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (2003) udržateľný cestovný ruch zabezpečuje udržateľné využívanie environmentálnych zdrojov, predchádza vzniku hrozieb pre biologickú a krajinnú diverzitu, od ktorej je vnútorne závislý, a minimalizuje nepriaznivé environmentálne, ekologické, kultúrne a sociálne vplyvy; poskytuje príležitosť pre vzdelávanie zvyšujúce poznanie a rešpektovanie prírodných ekosystémov a biologických zdrojov; rešpektuje sociálno-kultúrnu autentickosť hostiteľských komúní, pričom zachováva nimi vytvorené a živé kultúrne dedičstvo a tradičné hodnoty, prispieva k pochopeniu a tolerancii medzi kultúrami, prispieva k zabezpečeniu životaschopných, dlhodobých ekonomických činností, poskytuje sociálno-ekonomické výhody všetkým zainteresovaným, ktoré sú spravodlivo rozdelené vrátane stabilných pracovných a zárobkových príležitostí a sociálnych služieb pre hostiteľské komunity, čím prispieva k zmierňovaniu chudoby.

Názov:	Región Trentino a Geopark Adamello-Brenta
Autorka:	© RNDr. Mgr. Oľga Slobodníková, PhD. (SAŽP)
Gestori:	Ministerstvo životného prostredia SR, sekcia ochrany prírody a biodiverzity, sekcia zahraničných vzťahov a environmentálnej politiky MŽP SR
Jazyková korektúra:	Mgr. Alena Kostúriková (SAŽP)
Grafika:	Stanislav Hupian (SAŽP)
Vydavateľ:	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenská agentúra životného prostredia
Rok vydania:	2024